

Marcin Medyński

Józefa Piusa Dziekońskiego autorskie wyjaśnienia do pierwotnego projektu kościoła w Kamiennej

Z Dziejów Regionu i Miasta : rocznik Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego w Skarżysku-Kamiennej 3, 145-149

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Materiały

Marcin Medyński
Skarżysko-Kamienna

Józefa Piusa Dziekońskiego autorskie wyjaśnienia do pierwotnego projektu kościoła w Kamiennej

Publikowany dokument stanowi autorski odpis „*Notatki...*”, sporządzony w całości w języku rosyjskim dla członków komitetu budowy kościoła w Kamiennej, w parafii filialnej Bzin¹.

Parafia filialna w Bzinie, wydzielona z obrębu parafii Skarżysko Kościelne, istniała od 12 września 1895 r. i obejmowała wsie Bzin, Bzinek, Młodzawy, Milicę, Rejów i część wsi Kamienna.

Kaplica mieszcząca najwyżej 400 osób była zbyt szczupła dla potrzeb parafian z Bzina (w 1895 r.: 2674 dusze), zaś jej stan techniczny był już bardzo zły. Od początku zatem istnienia parafii filialnej zamierzano wybudować dla niej nowy kościół, obszerny i murowany. Pierwsze składki na ten cel zbierał już ks. Józef Rożek (w Bzinie w latach 1892–1897). Jego następcą, ks. Franciszek Rolecki (1897–1900) zintensyfikował tę zbiórkę, przede wszystkim dzięki zobowiązaniu się parafian pracujących na kolei i w miejscowych fabrykach do przekazywania 1% z każdej pensji na budowę kościoła. W 1900 r. rozpoczęto starania o przekazanie przez cara pod budowę działki kolejowej w Kamiennej, które ostatecznie przyniosły pożądany efekt dopiero w połowie 1905 r.

Także w 1900 r. ks. Rolecki zamówił sporządzenie projektu kościoła. Zlecenie przyjął jeden z najbardziej cenionych architektów polskich

¹ Obecnie w zbiorach Marcina Medyńskiego.

tego czasu, Józef Pius Dziekoński (1844–1927) – architekt artysta, profesor Politechniki Warszawskiej, współzałożyciel Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Przeszłości i projektant ponad 100 kościołów, najczęściej historyzujących². Projekt wraz z kosztorysem i nadzorem nad budową kosztował 1800 rb. Parafianie wystąpili do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych o zatwierdzenie projektu i kosztorysu budowy kościoła dopiero po uzyskaniu działki i wstępnych przygotowaniach do budowy, w styczniu 1906 r.; zatwierdzenie to nadeszło 30 kwietnia 1906 r.

Pierwotna koncepcja Dziekońskiego, którą opisał w publikowanym niżej dokumencie, uległa pewnym modyfikacjom (częściowo autorskim, częściowo opracowanym przez innych architektów). Projekt zakładał budowę kościoła z cegły, jednak wobec łatwości uzyskania materiału w okolicy obfitującej w piaskowiec architekt zgodził się uczynić z niego główny budulec ścian, pozostawiając tylko w środku warstwę cegły, aby uniknąć częstego w kamiennych kościołach chłodu i wilgoci. Odmienne od wizji projektanta są też wieże kościoła, o czym niżej.

Budowę świątyni rozpoczęto w maju 1906 r., zaś poświęcenia kamienia węgielnego dokonano w dniu 13 września 1908 r. Do 1913 r. zbudowano mury do wysokości okien. Dalszą budowę przerwał wybuch pierwszej wojny światowej i grabież zgromadzonych już materiałów budowlanych. Po odzyskaniu Niepodległości prace budowlane postępowały powoli wobec ekonomicznego wyniszczenia parafian. W międzyczasie, od 25 listopada 1919 r., parafia Bzin uzyskała samodzielność.

Kościół, mimo trudności ekonomicznych, powoli, lecz systematycznie wykańczano, m.in. dzięki ponownemu samoopodatkowaniu się kolejarzy (1% pensji od sierpnia 1921 r.) oraz bezinteresownej pracy parafian na budowie. W 1922 r. ukończono mury, filary, sklepienie chóru, a także pokryto kościół dachówką, a sygnaturkę blachą miedzianą. W 1923 r. przystąpiono do budowy wież, które w 1924 r. wyprowadzono ponad dach; wtedy też ukończono resztę sklepień. W 1925 r. Ministerstwo Robót Publicznych zażądało zmiany projektu wież, uzależniając od tego udzielenie kredytu³ – wybudo-

² M. Medyński, *Dziekoński Józef Pius*, [w:] *Skarżyski słownik biograficzny*, Skarżysko-Kamienna 2008, s. 66-68.

³ Mimo spełnienia postawionych warunków kredyt nie został przyznany.

wano je zatem według projektu krakowskiego architekta Franciszka Mączyńskiego⁴.

Dekretem z dnia 15 grudnia 1924 r., bp Marian Józef Ryx wydzielił z obszaru parafii Bzin i erygował parafię Kamienna, obejmującą miasto Kamienna i wieś Milica. W dniu 21 maja 1933 r. biskup sandomierski Włodzimierz Jasiński konsekrował nowy kościół, nadając mu wezwanie Najświętszego Serca Jezusowego. Podział parafii pozostawił u parafian z Bzina wielkie poczucie krzywdy – łożyli wszak przez kilkadziesiąt lat na budowę kościoła i poświęcili mu mnóstwo pracy swych rąk, a pozostali teraz z ciasną, starą, mocno zaniedbaną kaplicą i bez nadziei na jakąkolwiek pomoc w pieniądzech lub robociznie od wiernych nowej parafii Kamienna.

Notatka wyjaśniająca do projektu murowanego kościoła filiarnego parafii Bzin we wsi Kamienna powiatu koneckiego, guberni radomskiej.

Małe pomieszczenie w starym drewnianym kościele parafialnym przy wzrastającej stopniowo ludności fabrycznej okolicy – rodzi potrzebę budowy nowego murowanego kościoła.

Nowy murowany kościół projektuje się z dwiema wieżami przy głównym przednim wejściu.- Jak widać na planie – nowy kościół w rozkładzie wewnętrznym – ma trzy nawy, wielką i dwie boczne – transept, /:albo nawa poprzeczna:/ prezbiterium i absydy /:pomieszczenie głównego ołtarza:/.

Po obu stronach prezbiterium wyznaczono miejsce dla zakrystii i kaplicy, z oddzielnymi wejściami z tylnej fasady kościoła.- Oprócz głównego wejścia do kościoła z przedniej strony, będą zbudowane jeszcze boczne wejścia w liczbie czterech – po dwa z każdej strony, z których jedno w sieni wieży, drugie w sieni przy transepcie.

Nad głównymi sieniami i sieniami w wieżach będzie budowany chór z organami, nad zakrystią jak i kaplicą przewiduje się małe chóry – dla połączenia z nimi w sieniach z tylnej fasady zbudowane będą schody. Za pośrednictwem spiralnych schodów zbudowanych w grubości ścian,

⁴ S. Łoza, *Architekci i budowniczowie w Polsce*, Warszawa 1954, s. 196-197.

przewiduje się połączenie z dużym chórem i dzwonicami z wejściem z dużych głównych sieni i z poddaszem z sieni przy transepcie.

Wymiary kościoła następujące: Długość wielkiej i małych naw 70 stóp⁵ – szerokość 35 – głównej i po 18 stóp bocznych naw, transept o długości 105.0 szerokości 26.0 stóp. Prezbiterium 36.0x21.0 Główny ołtarz 36.0 na 24.0 stopy.- Wysokość wielkiej nawy od podłogi do sklepienia 49.0, bocznych naw 40.0 stóp. Z zewnątrz ogólna długość kościoła 175.0 szerokość 84.0 i w transepcie 107.0 stóp – wysokość od ziemi do górnej linii gzymsu 45.0 i 55.0 stóp – wysokość wież 115.0 i z iglicami i krzyżem 183.0 stóp.-

Fundamenty kościoła będą ułożone z kamienia na zaprawie wapiennej. Ściany jak i sklepienia kościoła z cegły także na zaprawie wapiennej – z wyłączeniem kolumn, które dla większej trwałości projektuje się wznieść z wybornej cegły na zaprawie cementowej.-

Z zewnątrz kościół nie będzie tynkowany – wewnątrz z tynkowanymi ścianami i sklepieniami.- Podłogi kościoła ułożone będą z płytek cementowych, z wyłączeniem zakrystii, małych i wielkich chórów – a także i dzwonic gdzie podłogi planuje się zwyczajne – ciosane – drewniane.

Dachy kościoła pokryte będą prostą dachówką, iglice wież, sygnaturki i orynnowanie z cynkowej blachy.

Oszklenie planuje się z tafli małych kawałków kolorowego szkła, ujętych w ołowiane fugi, wprawione między żelazne ramy z teowników.

Zgodnie z załączonym kosztorysem koszt budowy projektowanego kościoła wyliczono na sumę 59539.0 rubli.

Roboty przewiduje się prowadzić sposobem administracyjnym, pod dozorem biegłego architekta, i będą rozpoczęte latem bieżącego roku.

M. Warszawa w maju mcu 1902

Architekt Józef Dziekoński

[Tłumaczenie z jęz. rosyjskiego: Marcin Medyński. Zachowano interpunkcję oryginału].

⁵ Długość podano prawdopodobnie w stopach nowopolskich: 1 stopa = 288 mm.

Author's own notes on the original project of the church in Kamienna by Józef Pius Dziekoński

The published document is the author's own copy of "Notes..." written in Russian for the members of the committee supervising the building of the church in Kamienna, the branch parish of Bzin. The initial project of Dziekoński, which is described in this article, had been modified partly by himself and partly by other architects. The original plan was to build the church of brick however, due to abundant availability of sandstone it had been decided to replace brick with sandstone and to leave the brick layer only inside the building to avoid the feeling of coldness and dampness so common in stone-built churches. The spires of the church had also been changed.

Translated by
Magdalena Kardyś